

Ján BLAHUNKA, Peter ŠLAHOR

ŠTÁTNE HRANICE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Blahunka Ján, Šlahor Peter: Slovak National Boundaries. Kartografické listy, 1998, 6, 8 figs.

Abstract: This article provides basic information about the national boundaries of the Slovak Republic, tri-state boundaries points, course of the boundary lines and the boundaries marking. Besides it deals with related international legal agreements, frontier dossiers and the national boundaries administration.

Keywords: National boundary, international agreements, frontier dossiers.

Úvod

Od vzniku samostatnej Slovenskej republiky v r. 1993 uplynulo už niekoľko rokov, ale prípadný záujemca mal možnosť získať bližšie informácie o jej štátnych hraniciach len príležitostne z verejných médií - aj to prevažne z medzinárodnoprávneho či politického hľadiska.

Článok prináša vybrané základné informácie o problematike štátnych hraníc, niektoré technické údaje o štátnych hraniciach a o ich dokumentácii.

Štátne hranice sú plochy, ktoré vertikálne prechádzajú hraničnými čiarami po zemskom povrchu a oddeľujú územie Slovenskej republiky, jej vzdušný priestor, priestor pod zemským povrchom, nadzemné a podzemné stavby a zariadenia všetkého druhu od území susedných štátov. Hraničné čiary možno chápať ako priestorové lomené čiary, vedúce hraničnými bodmi, ktorých poloha je definovaná v dohodnutom geodetickom systéme. Každá štátna hranica začína i končí v tzv. trojštátnych hraničných bodoch, t.j. v bodoch styku štátnych hraníc Slovenskej republiky a príslušných susedných štátov - obr. 1.

Trojštátne body

Štátne hranice sú vymedzené piatimi trojštátnymi bodmi: **Beskydy**, **Dyje-Morava**, **Triplex**, **Tisa** a **Kremenec**.

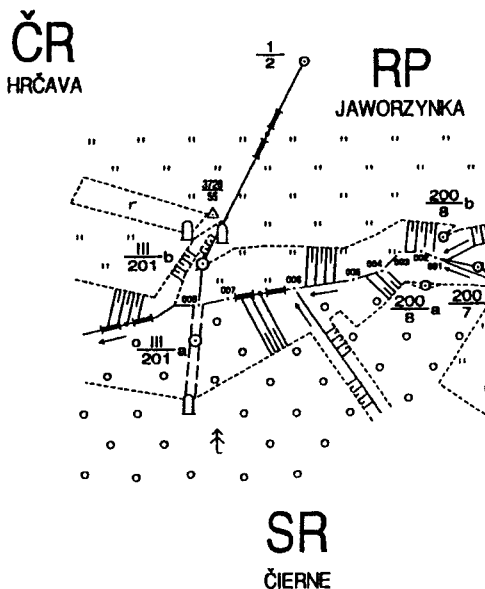
Trojštátny hraničný bod **Beskydy** sa nachádza v priesečníku strednice nepomenovaného potoka s pevne definovanou úsečkou (obr. 2). Bod styku štátnych hraníc Slovenskej republiky, Českej republiky a Poľskej republiky je nepriamo vyznačený dvojicou hraničných znakov. Poloha bodu je vyznačená trojicou žulových monolitov (obr. 3) osadených samostatne na území príslušných štátov.

Trojštátny hraničný bod **Dyje-Morava** sa nachádza na sútoku rovnomenných riek (obr. 4). Bod styku štátnych hraníc Slovenskej republiky, Českej republiky a Rakúskej republiky je nepriamo vyznačený trojicou hraničných znakov, osadených na brehoch hraničných riek.

Juhozápadne od obce Čunovo (Bratislava) sa nachádza trojštátny hraničný bod **Triplex**. Bod styku štátnych hraníc Slovenskej republiky, Rakúskej republiky a Maďarskej republiky je v teréne priamo vyznačený trojbokým žulovým monolitom.

Obr. 1 Dĺžka štátnych hraníc Slovenskej republiky

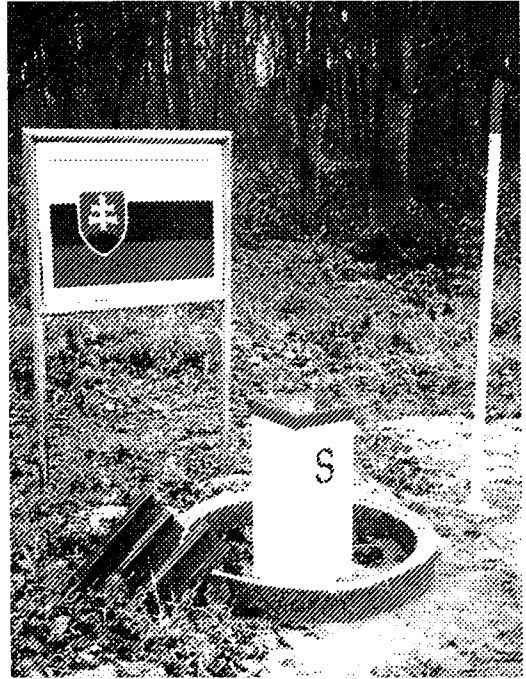

Obr. 2 Kópia hraničnej mapy z pripravovanej slovensko-poľskej hraničnej dokumentácie z priestoru trojštátneho hraničného bodu Beskidy

V priesečníku strednice rieky Tisa s definovanou úsečkou sa nachádza trojštátny hraničný bod **Tisa**. Bod styku štátnych hraníc Slovenskej republiky, Maďarskej republiky a Ukrajiny je nepriamo vyznačený trojicou betónových stĺpov v tvare trojbokých ihlanov.

Obr. 3 Trojštátny hraničný bod Beskydy
- žulový monolit osadený na území SR
(obec Čierne)

Obr. 4 Jeden z trojice hraničných znakov
vznačujúcich trojštátny hraničný
bod Dyje-Morava

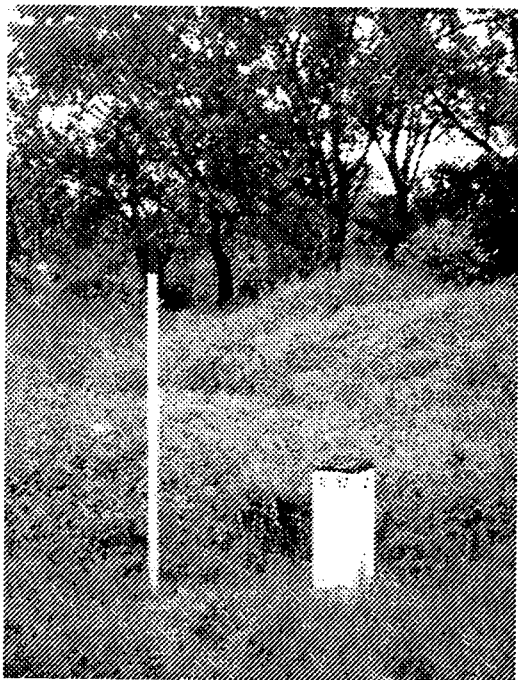
Na západnom svahu vrchu Kremenec v Bukovských vrchoch je v tvare trojbokého zrezaného ihlanu osadený trojštátny hraničný bod **Kremenec**. Tento monolit priamo vyznačuje bod styku štátnych hraníc Slovenskej republiky, Poľskej republiky a Ukrajiny.

Každý trojštátny bod je popísaný v samostatnom trojštátnom dokumente - protokole o bode styku štátnych hraníc.

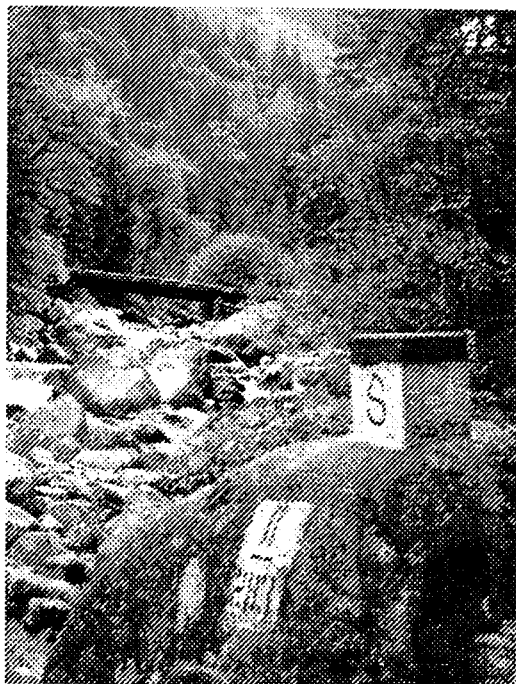
Priebeh a vyznačenie štátnych hraníc

Priebeh štátnych hraníc Slovenskej republiky je v teréne vyznačený približne 18 500 hraničnými znakmi. V prevažnej miere ide o klasické kamenné alebo betónové medzníky (obr. 5). Ich poloha je zabezpečená podzemnou stabilizačnou značkou. V ojedinelých a odôvodnených prípadoch sú použité iné typy vyznačenia, ako napr. opracované časti medzníkov pribetónované ku skale (obr. 6), znaky vytesané do skál (Tatry), kovové plakety osadené v úrovni vozovky (napr. cestné hraničné priechody Petržalka-Berg, Kráľ-Bánrève, Skalité-Zwardoň), plastové nadstavce nasadené na zatápané hraničné znaky (močiarny terén v blízkosti Oravskej priehrady - obr. 7), drevené koly (napr. Pečenský les - Petržalka) ap.

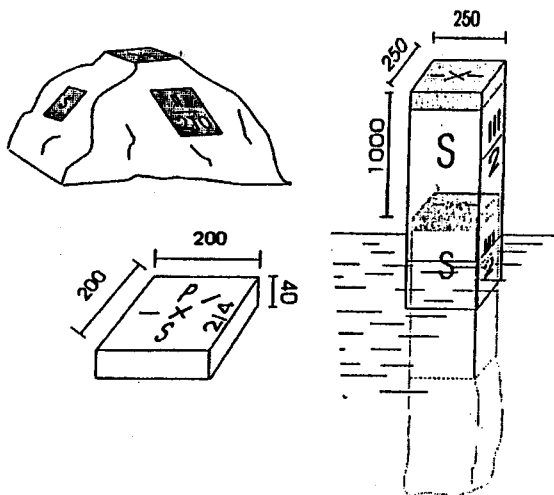
Ak sú hraničné znaky osadené priamo na hraničnej čiare, vedie štátna hranica priamo z jedného na nasledujúci (priame vyznačenie priebehu štátnej hranice). Priamo vyznačená štátna hranica pretína tečúce alebo stojace vody tak, že prechádza priamo z jedného brehu

Obr. 5 Klasický hraničný znak s ochrannou značkou

Obr. 6 Vyznačenie štátnej hranice na sútoku Bielej vody a Rybieho potoka vo Vysokých Tatrách

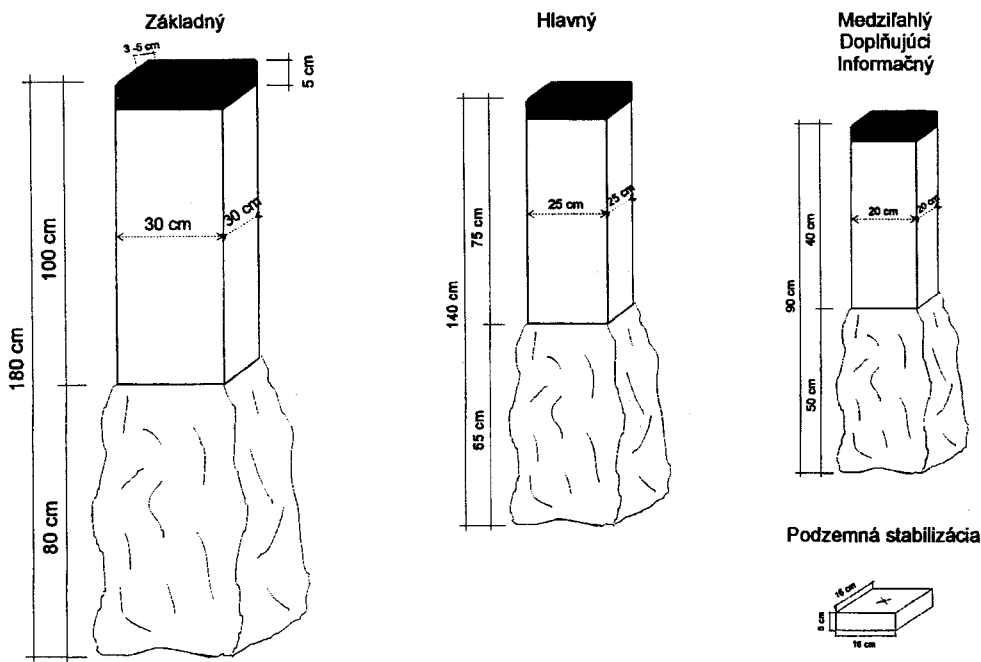

Obr. 7 Neštandardné spôsoby vyznačenia štátnej hranice: znak vytesaný do skaly, kovová plaketa a plastový nadstavec na zatápané hraničné znaky

na druhý. Výnimkou je priebeh štátnej hranice v Oravskej priehrade, kde sú na niektorých úsekoch osadené vyššie hraničné znaky priamo vo vode.

Ak štátna hranica vedie stredom spoločnej hraničnej cesty, priekopy ap., hraničné znaky sú osadené na ich okrajoch. Ide o nepriame vyznačenie priebehu štátnej hranice. Na hraničných vodných tokoch vedie hraničná čiara ich strednicami alebo strednicami hlavných ramien. V prípade splavných tokov vedie strednicou ich plavebnej dráhy. Priebeh hraničnej čiary je určený matematicky.

Druh hraničných znakov určuje ich význam (obr. 8). Väčšie sú osadené spravidla na začiatkoch hraničných úsekov, alebo na miestach výraznej zmeny smeru hraničnej čiary. Hraničné znaky menších rozmerov sú spravidla osadené v ostatných lomových bodoch hraničnej čiary pri priamom vyznačení a na okrajoch spoločných hraničných ciest, priekop a hraničných vodných tokov pri nepriamom vyznačení štátnej hranice.

Obr. 8 Najčastejšie používané druhy hraničných znakov

Hraničné dokumentárne dielo

Hraničné dokumentárne dielo je súbor máp a dokumentov o vytýčení, vyznačení, zameraní a popise priebehu konkrétnej štátnej hranice. Obsah a formu hraničného dokumentárneho diela určuje príslušná medzinárodná zmluva o štátnej hranici. Dielo je zároveň neoddeliteľnou súčasťou každej zmluvy. Z vnútroštátneho hľadiska ide v podstate o tematické štátne mapové dielo, ktorého lokalizačné štandardy sú stanovené na základe dohody oboch zúčastnených štátov. Spravidla sa skladá z týchto častí:

- hraničné mapy,
- popisy priebehu hraničnej čiary (stručný slovný popis),

- zoznamy technických údajov (zoznamy súradníc hraničných znakov, lomových bodov hraničnej čiary, nadmorských výšok hraničných znakov, údaje o dĺžke hraničnej čiary ap.),
- ďalšie dokumenty o štátnej hranici (napr. protokoly o trojštátnych bodoch, meračské náčrty, dokumenty, dopĺňujúce alebo aktualizujúce pôvodné dokumenty).

V súčasnosti sú na Ministerstve vnútra SR archivované, dopĺňané a aktualizované hraničné dokumentárne diela, ktorých lokalizačné štandardy, obsah, forma, vek, ale i technológia vypracovania sú veľmi odlišné, čo závisí od postupného zosúladovania požiadaviek Slovenskej republiky s požiadavkami susedných štátov.

Slovensko-česká štátna hranica

Po vzniku Slovenskej republiky v r. 1993 bolo prioritnou úlohou v oblasti správy štátnych hraníc zabezpečiť určenie a vyznačenie štátnej hranice. Štátna hranica bola Zmluvou medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o generálnom vymedzení spoločných štátnych hraníc definovaná ako totožná s administratívnu hranicou bývalých republík, platnou k 1. januáru 1993. Štátna hranica bola rozdelená na 9 hraničných úsekov. Výsledkom rozhraničovacích prác v rokoch 1993-1995 bolo vytyčenie, vyznačenie a zameranie štátnej hranice v teréne a nové hraničné dokumentárne dielo. Hraničné mapy sú v mierke 1:2000, v súradnicovom systéme JTSK a v Baltskom výškovom systéme - po vyrovnaní. Súčasťou dokumentácie je aj Dokumentácia zmien priebehu slovensko-českej štátnej hranice. Súčasne sa pripravila nová Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o spoločnej štátnej hranici, ktorej neoddeliteľnou súčasťou sú uvedené dokumenty a ktorá nadobudla platnosť 25. júla 1997.

Slovensko-rakúska štátna hranica

Priebeh štátnej hranice je určený Mierovou zmluvou medzi mocnosťami spojenými i združenými a Rakúskom, ktorá bola podpísaná v Saint-Germain-en-Laye 10. septembra 1919 a ďalej Zmluvou medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o spoločných štátnych hraniciach z 21. decembra 1973 v znení výmeny nôt z 22. decembra 1993 resp. 14. januára 1994. Rozdelenie štátnej hranice na hraničné úseky je k dnešnému dňu ponechané z rozdelenia bývalej československo-rakúskej štátnej hranice. To znamená, že slovensko-rakúska štátna hranica je rozdelená na dva hraničné úseky. Hraničný úsek XI začína v trojštátnom hraničnom bode Dye-Morava a končí v mieste, kde štátna hranica vychádza z Dunaja na jeho petržalský breh. Tu začína hraničný úsek XII, ktorý končí v trojštátnom hraničnom bode Triplex.

Existujúce hraničné dokumentárne dielo je vzhľadom na pomerne dávnejšie zmluvné úpravy technicky aj morálne zastaralé. Hraničný vodný tok Morava je dokumentovaný v Pláne štátnych hraníc 1:2500 a v Hraničných mapách 1:10 000 z r. 1969, hraničný vodný tok Dunaj v Pláne štátnych hraníc 1:2500 z r. 1988. Časť hraničného úseku XII (Petržalka) je dokumentovaná v hraničných mapách s popisom v mierke 1:2880 z rokov 1948-1950 a zvyšná časť v rovnakej forme, ale z rokov 1920-1923. Súradnice hraničných znakov sú uvedené v rakúskom súradnicovom systéme M 34' východne od Ferra, nadmorské výšky sú uvádzané v Jadranskom výškovom systéme.

Ako vidno, pestrosť jednotlivých dokumentov je skutočne široká. Orientácia v dokumentácii je veľmi zdĺhavá a náročná. V súčasnosti prebiehajú prípravné rokovania o novej zmluvnej úprave. Na jej základe sa vypracuje nové, homogénne hraničné dokumentárne dielo, ktoré bude pravdepodobne vyhotovené vo forme ortofotomapy v mierkach 1:5000 (hraničné vodné toky) a 1:2000 (suchý úsek).

Slovensko-maďarská štátna hranica

Štátna hranica je rozdelená na 20 hraničných úsekov. Jej priebeh určuje Mierová zmluva medzi mocnosťami spojenými i združenými a Maďarskom, Protokol a Deklarácia zo dňa 4. júna 1920 (Trianon), ďalej Mierová zmluva s Maďarskom podpísaná v Paríži dňa 10. februára 1947 a Zmluva medzi Československou republikou a Maďarskou ľudovou republikou o úprave režimu na štátnych hraniciach z r. 1956. V súčasnosti platné hraničné dokumentárne dielo je rovnako zastaralé a komplikované ako v predchádzajúcom prípade. Orientáciu v platných zákresoch navyše komplikuje zložitý, neprehľadný (v minulosti nie vždy rovnako dodržiavaný) postup aktualizácie údajov. Hraničné mapy sú v mierke 1:2880. Súradnice hraničných znakov, trigonometrických a polygónových bodov sú uvádzané v pôvodnom súradnicovom systéme Gellerthegey, nadmorské výšky v Jadranskom výškovom systéme. Nová zmluvná úprava a vypracovanie nového hraničného dokumentárneho diela sú preto veľmi žiadúce. V rámci aktualizácie existujúceho hraničného dokumentárneho diela sú vykonávané práce zatiaľ len vo vybraných, nevelkých lokalitách.

Slovensko-ukrajinská štátna hranica

Priebeh štátnej hranice určuje Zmluva medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou o spoločných štátnych hraniciach, podpísaná 14. októbra 1993 v Bratislave. Štátna hranica prebieha od trojštátneho hraničného bode Kremenec cez 375 hraničných znakov po trojštátny hraničný bod Tisa. Hraničný znak slovensko-ukrajinskej štátnej hranice, na rozdiel od štátnych hraníc s ostatnými štátmi, tvorí sústava dvoch hraničných stĺpov vo vzájomnej vzdialenosti 5 m a polygónového stĺpika uprostred (na hraničnej čiare). Platné hraničné dokumentárne dielo je relatívne mladé (1994). Hraničné mapy sú vypracované na podklade vojenskej topografickej mapy v mierke 1:25 000, okrem hraničného vodného toku Uh, ktorý je dokumentovaný v hraničných mapách 1:1000. Súradnice hraničných znakov sú uvádzané v systéme S-42 a nadmorské výšky v Baltskom výškovom systéme.

Slovensko-poľská štátna hranica

Štátna hranica začína na trojštátnom hraničnom bode Kremenec a končí v trojštátnom hraničnom bode Beskydy. Jej priebeh určuje Zmluva medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou o spoločnej štátnej hranici, podpísaná 6. júla 1995 vo Varšave. Dnes sa platné hraničné dokumentárne dielo skladá z dvoch oddelených súborov dokumentov. Suchý úsek je dokumentovaný v náčrtoch priebehu hraničnej čiary v mierke 1:5000 z r. 1958. Úseky hraničných vodných tokov sú znázornené v náčrtoch priebehu hraničnej čiary v mierke 1:2000 z r. 1983. Napriek časovému rozdielu sú oba súbory vyhotovené v pomerne zhodnej forme (okrem mierky). Súradnice sú uvádzané v systéme S-42/52, nadmorské výšky v Baltskom výškovom systéme. Merania v rokoch 1920-1930, 1943 a 1956 sa vykonali na základe rôznych triangulačných podkladov, v rôznych súradnicových systémoch s rozdielnymi referenčnými elipsoidmi a základnými bodmi. Polohové odchýlky zistené pri kontrolných meraniach dosahovali hodnoty až $\pm 1,5$ m. Uvádzané súradnice sa preto neodporúčalo využívať ako základ pre ďalšie merania.

V r. 1994 začalo prvé komplexné preskúšanie priebehu a vyznačenia štátnej hranice. Pravdepodobne v tomto roku bude dokončená nová Hraničná dokumentácia. Ide o obsahovo i mierkovo homogénne dielo, ktoré plne nahradí v súčasnosti platnú dokumentáciu. Hraničné mapy budú v mierke 1:2000, súradnice hraničných znakov v systéme S-42/83 a nadmorské výšky v Baltskom výškovom systéme - po vyrovnaní. Nová dokumentácia bude obsahovať pomerne bohatý slovný popis priebehu hraničnej čiary. Hraničná dokumentácia bude vypracovaná a archivovaná v klasickej a digitálnej forme.

Správa štátnych hraníc

Podľa zákona č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných orgánov štátnej správy v znení neskorších zmien a doplnkov Ministerstvo vnútra SR zabezpečuje vyznačovanie, udržiavanie a správu štátnych hraníc. Ministerstvo zabezpečuje a zodpovedá za plnenie záväzkov Slovenskej republiky, ktoré jej vyplývajú z medzinárodných zmlúv o štátnych hraniciach. Obsahom záväzkov je najmä zabezpečovanie pravidelných a mimoriadnych kontrol priebehu štátnych hraníc, komplexných preskúšaní priebehu a vyznačenia štátnych hraníc, tvorba a aktualizácia hraničných dokumentárnych diel atď. Ministerstvo plní úlohu sekretariátu hraničných komisií zriadených na základe medzinárodných zmlúv vládami príslušných štátov na plnenie úloh v oblasti správy štátnych hraníc. V súčasnosti sa pripravuje nový zákon o správe štátnych hraníc, ktorý plne nahradí doteraz platný, avšak dnes už nevyhovujúci zákon o štátnych hraniciach č. 245/1921 Sb.

Záver

Problematika štátnych hraníc a ich dokumentácie je natoľko široká, že o ich každej charakteristike (právnej, geodetickej, kartografickej alebo obsahovej), by bolo možné podať oveľa širšie a hlbšie informácie. Cieľom článku bolo uviesť len základné charakteristiky, ktoré v prípade záujmu v budúcnosti bude možné bližšie špecifikovať.

Forma evidencie údajov o štátnych hraniciach Slovenskej republiky plní svoj účel, ale je výrazne rozdielna. V spolupráci so susednými štátmi je snaha prejsť v blízkej budúcnosti od zložitých a zastaralých systémov dokumentácie štátnej hranice k novým, jednoduchším a komplexným systémom, pričom sa pravdepodobne širšie uplatnia aj najnovšie technológie merania, mapovania a dokumentácie (GPS, letecká fotogrametria, spracovanie a aktualizácia dokumentov v digitálnej forme).

S u m m a r y

Slovak national boundaries

The paper contains the basic information about the national boundaries surrounding the Slovak Republic, including the definitions of state boundary and the tri-state boundaries points descriptions. Some of the main principles designating the course of boundary line and boundary marking are included as well as the international agreements referring to the topic. Another important thing, frontier dossier, is also mentioned and briefly explained for each national boundary. Lastly the Slovak Republic's state boundaries administration, provided by the Ministry of the Interior, is remembered.

Fig. 1. The length of the Slovak national boundaries.

Fig. 2. The copy of the boundary map from the Slovak-Polish state boundary frontier dossier - area of the tri-state boundary point BESKYDY (contact of Slovakia, Poland and the Czech Republic).

Fig. 3. Three-state border point BESKYDY - the granite monolith standing on the Slovak Republic state territory near village Čierne.

Fig. 4. One of the three boundary markers drawing the three-state boundary point DYJE-MORAVA.

Fig. 5. Boundary mark with protective bar sign.

Fig. 6. Boundary marking of the Slovak-Polish state boundary - confluence of the White Water river and the Fish Gill in the High Tatras.

Fig. 7. Atypical boundary marks - boundary mark carved into the rock, plaque, plastic shaft on boundary mark.

Fig. 8. The most commonly boundary marks and subterranean stabilization.

Lektoroval:

Ing. J. Bečka,

**Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky,
Bratislava**